

fecsegésről (parlizozás). A II. kötet végén egy részletes tárgymutató is jó szolgálatot tenne.

Feltétlen elismeréssel adózunk a szerző zamatos, festői és vonzó stílusának, mely költői és humoros részletekben is érvényesül. A könyvnek nem utolsó előnye, hogy a közönséget helyes magyarságra fogja tanítani, mert brilliánsan van megírva. Ép ez az elismerés az, mely feljogosít bennünket annak kimondására is, hogy helyenként ismétlésekbe esik a szerző és bőbeszédűsége ragadtatja magát. Még az én gyarló nyelvérzékem is néhány súlyosabb kisiklásra bukkant: «kicserélt professzor» (II. 132.); a német «Austauschprofessor»-nak gondolom mégis csak jobban megfelelne a cseretanár vagy vendégtanár. Egy másik germanizmusa «kimondott betegség» (I. 255. ausgesprochene Krankheit!) ehelyett: határozott vagy való betegség. Emellett néhol keresetnek és mesterkéltnek látszik a magyarosság, így pl. «kiverekedni» (I. 63.), «az érdeklődés szarvánál fogva» (I. 224.), «kéne» (I. 248. és az Előszóban). Furcsa keverék az ilyen is «sublimenességével» (II. 53.); «szőrösszívű trieszti tengeri kalózkodó» (II. 85. szabadon a homéroszi «szőrösmellű» jelző után); «evangéliumi bűgással» (II. 91.); ifjúsági gilde-k (apródszervezetek I. 147.).

Mindezekkel éppen nem akartam a szerzőnek érdemét, művének jelességeit csorbítani s örülnék, ha egynémely megjegyzésemet hasznára fordíthatná. A «Könyv a gyermekről» című munkának mély népművelő hatása nem lehet kétséges; a szerzőtől ezután is sok jót várunk.

*

Kemény Ferenc.

Gudden, Hans dr.: Pubertät und Schule. Verlag der Ärztlichen Rundschau. Otto Gmelin, München, 1911. p. 29.

Pubertas alatt azt az időszakot értjük, mikor a nemi élet érettsége férfiassággá változik át. Testileg jellegzetes vonások lépnek fel, amelyek mint a «kamaszkor» jellemző tünetei mindnyájunk előtt ismeretesek. A pubertas lelki képébe eleinte még gyermekes vonások keverődnek, de azért már nem általános fogalmak szerint gondolkodik a gyermek, egyéni képzeleti kezdenek túlsúlyba lépni. Az ítélőképesség azonban még hiányos, az akarat pedig gyenge.

A pubertás időszakára leginkább jellemző, hogy alatta az érzések megváltoznak, ami rendkívüli hatással van az egész lélekre. Az akarat és az értelem növekedése azonban még nem állapodott meg. Az ideges és lelki behatások egész sorozata lép fel, amelyek majd jobban, majd kevésbé érvényesülnek és testileg gyenge egyéneknek beteges formákat öltenek. Szokott jelenség a kamaszkorban a szórakozottság, amit az új szervek kifejlődése, az erősödő ösztönök, új kedélyizgalom és a sok képzeleti fogalom megváltozása könnyen

megmagyaráz. A legerősebb változások azonban a nemi érzések terén lépnek fel. A nemi ösztön fellépései a pubertás fejlődésének ideje alatt aránylag ártatlanok Gudden szerint és nem igen zavarják a tanulást. Rossz példának, csábításnak azonban mindenütt ki van téve az ifjúság, de meg önmagán is tesz megfigyeléseket a gyermek. A jelenségek okait tudni akarja, bizalmas környezetéhez fordul, anyjához, apjához. Gudden azt mondja, hogy a szülői házban kell az első felvilágosítást megadni. Hogy pedig ezt sikeresen és kellő eredménnyel tehessék, a szülőket ki kellene oktatni ebben az irányban.

Fontos és eddig alig figyelemre méltatott tünet az elfáradhatás jelensége. Bizonyos mennyiségű testi és szellemi munka után egyaránt kifáradunk, amely a végzett munka minőség-csökkenésében nyilvánul. A szellemi munka fajtái befolyással vannak az elfáradás fokára, úgy, hogy a különböző tantárgyakat, «elfáradási skálák» lehet szedni. A matematika, régi nyelvek és a kívülről valók fásasztóbbak, pl. mint a történelem vagy a földrajz. Ezért Gudden a tanórák közé szüneteket követel, de nem egyformán tíz percet, hanem úgy, hogy az minden következő tanóra után növekedjék öt perctől úgy húsz percig. A leányok előbb és jobban kifáradnak mint a fiúk.

Az elfáradásnak van egy másik faja is, egy többé vagy kevésbé tartós szubjektív fáradságérzet, amelyet legtöbbször már a munka kezdeténél érzünk, nincs kedvünk dolgozni, hiába ülünk le, agyunk mintha nem akarna gondolkodni. Ez megvan a tanulóknál is. Úgy látszik, mintha minden ösztönüket elvesztették volna, régen begyakorlott ismereteket rosszul adnak elő, újakat nehezen tanulnak. A legtöbb pedagógus ilyenkor ahelyett, hogy ennek az állapotnak alapokait kutatná, hogy t. i. miért hagyott alább a tanuló szorgalma, miért szűnt meg érdeklődése, egyszerűen restségnek, számitásnak veszi, üldözi, bünteti érte és még több munkát rak rá. A szülők — Gudden szerint — itt rendesen sokkal többet vétének, mint a tanárok.

Ez a jelenség vezet el bennünket a túlterhelés kérdéséhez is. Egyesek szerint van túlterhelés, mások szerint nincs. Gudden két irányban vizsgálja ezt a kérdést: a tanulóanyag és egészségi — szociális irányban. Az iskolába küldött tanulók jelentéktelen kis részét teszik azok, akik szellemi képességeik fogyatékosága miatt nem tudnak megfelelni az előírt követelményeknek. Ezek különben is elhullanak már az alsó osztályokban. Van azután egy másik nagy csoport, amely valami okból: öröklött gyengeség, átszenvedett nagy betegség, hiányos táplálkozás, rossz családi viszonyok, stb. miatt hosszabb vagy rövidebb időre testileg és szellemileg is meggyöngül.

Ezeket az iskolából kizárnunk nem szabad, mert mihamar megerősödnek a legtöbbször és az életben munkás polgárokká válnak.

Vegyük most elő az egész tanulmányagot és nézzük a tanulók egészségi állapotát az iskolaidő befejeztével. Azt látjuk, hogy a tanulóknak több mint a fele a felső osztályokban rövidlátó lesz. Sokan, akik már fáradtsággal vagy ellenkezőleg talán kitünő emlékezetük segítségével fényesen végezték iskoláikat, megakadnak és szellemileg kimerülnek, mihelyt választott életpályájukra lépnek. A gyakorlati életben semmi hasznukat nem lehet venni, maguktól alkotni nem tudnak, csupán reprodukáló ismereteik vannak,

Az egészségi állapot legjobb fokmérőjét adja a katonának való alkalmasság. Vogl dr. katonai orvos statisztikai adatai szerint a középiskolák tanulói, kivált a gimnáziumokéi, testileg erősen hátra vannak maradva. Németországban az összes egy éves önkéntességre jogosítottoknak 69—70%-át vissza kellett utasítani és ennek túlnyomó részét a középiskolák szolgáltatták.

Ebből megcáfolhatatlanul következik, hogy a középiskolai tanulók testi kiképzését elhanyagoljuk, sőt megakadályozzuk. Nyilvánvalóan azért van ez Gudden véleménye szerint, mivel a tananyag tömege nagyon bő. «Ameddig a szellemi feszültség és a testi gyakorlat és üdülés között semmi jogos kiegyenlítés nincs, teljesen helyénvaló, hogy túlterhelésről beszéljünk.» A túlterhelés először nem ott kezdődik, ahol a teljes kimerülés beállása fenyeget, hanem mindenütt megvan, ahol erős aránytalanság áll fenn a munka és pihenés között. Azelőtt ilyen viszonyok voltak a gyárakban is. Amióta azonban a munkaidőt korlátozták, a munkások egészségügyi viszonyai nemcsak lényegesen javultak, hanem munkaképességük is fokozódott. Korlátozzák törvényeink a 16 éven aluli munkások éjjeli munkáját, de a középiskolai tanulókkal nem törődnek, pedig a törvények nemcsak a testi, hanem a szellemi munkásokra is vonatkoznak. Ha nemcsak szellemi, hanem testi nevelést is nyújt az iskola megfelelő mértékben és módon tanulóinak, akkor harmonikus nevelést ad, ami nem csupán a tanulóknak válik előnyére, hanem az iskoláknak is.

Dr. Horváth Károly.

★

Dr. Hans Zimmer: Führer durch die deutsche Herbartliteratur. Langensalza, 1910. Verlag von J. Beltz 177. lap.

A Herbart-irodalom kétségtelenül Németországban virágzik a legjobban és hogy mily arányokat vett, azt bizonyítja az a körülmény, hogy szükségessé vált egy önálló műben a Herbartról szóló németországi irodalmat összeállítani.

E derekas munkát végezte el dr. Zimmer. Aki Herbarttal bár-